

Natalia JAROMINEK
ORCID: 0000-0002-4300-5050
*Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN
w Krakowie*

Edukacja wielokulturowa w przedszkolu — szanse i wyzwania

Abstract: Multicultural education in kindergarten — the chances and the dangers

Multicultural education is essential in the current reality. The article presents the differences between multicultural and intercultural education. Also, it identifies the opportunities and challenges of multicultural education. The key to making it produce tangible results, including for the public — is the teacher, his competencies, and capabilities.

Keywords: multicultural education, intercultural education, teacher, kindergarten

Słowa kluczowe: edukacja wielokulturowa, edukacja międzykulturowa, nauczyciel, przedszkole

Edukacja wielokulturowa i międzykulturowa — różnice pojęciowe

Polska w ostatnich latach, w obliczu kryzysów państw z za wschodniej granicy, staje się społeczeństwem wielokulturowym, co stawia przed polskim systemem oświaty nowe wyzwanie, którym jest edukacja wielokulturowa i międzykulturowa. Oba pojęć używa się zamiennie, równoważąc założenia edukacji wielokulturowej i międzykulturowej. Jednak pojęcia te różnią się charakterem swoich oddziaływań. Edukację wielokulturową należy rozumieć jako odnajdywanie własnej tożsamości kulturowej w społeczeństwie wielokulturowym — jej celem jest przygotowanie dzieci do życia w niejednorodnej kulturowo społecznośc przy jednoczesnym budowaniu poczucia przynależności do rodzimej kultury. Edukacja ta akcentuje kształtowanie postawy szacunku wobec innych ludzi, pokonywanie egocentryzmu kulturowego i zapobieganie stygmatyzacji (Królicza, 2011, s. 46–55). Z kolei edukacja międzykulturowa kładzie nacisk na zrozumienie odmienności kulturowej i przygotowanie do międzykulturowego

dialogu. Interakcje z przedstawicielami innych kultur mają na celu wzmocnienie własnej tożsamości przy jednoczesnej ścisłej współpracy wszystkich kultur występujących w danym społeczeństwie. Głównym celem edukacji międzykulturowej jest kształtowanie postawy współdziałania i wzajemnego wzbogacania się kultur (Królicza, 2011, s. 46–55).

Potrzeba edukacji wielokulturowej w przedszkolu

Aktualnie w niemal każdym przedszkolu występują grupy mieszane kulturowo — w wielu grupach co najmniej jedno z dzieci jest przedstawicielem mniejszości etnicznej, narodowej, wyznaniowej czy też rasowej. Takie sytuacje są szczególnie zauważalne teraz, gdy do polskich przedszkoli przyjmowane są dzieci ukraińskie. Wielokulturowe przedszkola to zarówno szanse, jak i wyzwania dla każdego podmiotu procesu edukacyjnego, tj. dla nauczycieli, dzieci, ale także rodziców. W ramach realizacji podstawy programowej należy systematycznie wprowadzać elementy edukacji wielokulturowej podczas zajęć wychowawczo-dydaktycznych w przedszkolu. Takie działania pozwolą zapobiec dyskryminacji i szerzeniu się krzywdzących stereotypów w społeczeństwie, a co za tym idzie — opanowaniu budzącej się agresji wobec inności. Będą one oddziaływać także bezpośrednio na rozwój społeczno-emocjonalny dzieci przez rozwijanie się w nich postawy empatycznej wobec innych ludzi, a także postawy wrażliwości międzykulturowej. Dzięki poznawaniu innych kultur dzieci uczą się budowania pozytywnych relacji z drugim człowiekiem i uświadamiają sobie różnice i podobieństwa między ludźmi (Twardzik, 2018, s. 219).

Szanse płynące z edukacji wielokulturowej w przedszkolu

Edukacja wielokulturowa w przedszkolu stanowi ogromną szansę dla społeczeństwa, zważywszy na charakter zmian rozwojowych w wieku przedszkolnym. Dziecko intensywnie obcuje z innymi ludźmi, często pochodzącymi z różnych środowisk. Przez kontakty interpersonalne uczy się współpracy, współdziałania, funkcjonowania w grupie, odnajdywania się w nowym otoczeniu, a także akceptacji reguł społecznych. Dziecko w wieku 4–7 lat zauważa odmienność rasową i etniczną. Dlatego wiek przedszkolny stanowi idealny moment na wprowadzenie dziecka w świat różnorodności kulturowej.

Na etapie wychowania przedszkolnego dziecko powinno nauczyć się szacunku do zróżnicowania, rozwijać gotowość do uczenia od reprezentantów innych kultur, nabyć wiedzę o nich, by współistnieć i przezwyciężać stereotypy (Twardzik, 2018, s. 220).

Łatwy dostęp do środków dydaktycznych, a także możliwość „żywego” doświadczenia innej kultury (np. przez bezpośredni kontakt z imigrantami) sprawiają, że nauczyciele chętnie podejmują się organizacji zajęć z zakresu edukacji wielokulturowej. Z badań przeprowadzonych przez Annę Twardzik w 2018 r. wynika, że nauczyciele proponują dzieciom różne formy aktywności rozwijających dziecięce kompetencje międzykulturowe, m.in.:

- zajęcia tematyczne, do których nauczyciele włączają treści edukacji międzykulturowej w postaci dygresji, opowiadań, zabaw lub ćwiczeń;
- działania grupowe;
- zabawy integrujące muzykę, plastykę, zabawy ruchowe i zajęcia kulinarne;
- metody aktywizujące, np. metoda „odwróconej lekcji”;
- zajęcia integracyjne;
- gry dydaktyczne;
- prowadzenie kącików tematycznych;
- projekty e-twinningowe;
- bajki międzykulturowe (Twardzik, 2018, s. 223–227).

Wyzwania stojące przed edukacją wielokulturową

Wyzwaniem płynącym z edukacji wielokulturowej może być brak świadomości nauczycieli dotyczącej innych kultur i konieczności współdziałania z nimi. Aby móc stanowić wzór do naśladowania w kwestiach tolerancji, otwartości na innych ludzi, każdy nauczyciel musi stworzyć w swoim umyśle obraz świata wielokulturowego i przyjąć go jako „swoj” świat, a także wyzbyć się stereotypów. Powinien odnaleźć w sobie potrzebę poznawania i rozumienia przedstawicieli innych kultur, a także chęć przekazywania swoich doświadczeń dzieciom. Bardzo ważne są również kompetencje nauczyciela, szczególne te związane z umiejętnością konfrontacji z odmiennymi systemami wartości, religii, obyczajów, ale także jego empatia, zaangażowanie i kreatywność. Nieodpowiednio wykształcone kompetencje wymienione powyżej mogą stanowić poważny problem w obliczu konieczności prowadzenia zajęć z zakresu edukacji wielokulturowej (Królicza, 2011, s. 78–79).

Kolejnym wyzwaniem edukacji wielokulturowej może stać się zanizone poczucie własnej przynależności kulturowej dzieci. Zjawisko to jest odpowiedzią na intensywnie rozwijającą się kulturę globalną. Wartości różnych kultur świata „mieszają się”, a dostęp do informacji o świecie jest bardzo łatwy — nawet dla dzieci w wieku przedszkolnym. W związku z tym może pojawić się problem z definiowaniem własnej tożsamości kulturowej przez młodych ludzi. Aby temu zaradzić, nauczyciel powinien tym bardziej prowadzić w swojej

grupie przedszkolnej zajęcia z zakresu edukacji wielokulturowej. Chodzi o to, by dzieci mogły porównywać własną kulturę do innych, wyciągać wnioski i rozwijać własną tożsamość.

Podsumowanie

Oddziaływania nauczyciela i jego kompetencje są niezwykle istotne. Dzięki aranżowanym przez niego sytuacjom pedagogicznym, nastawionym na międzykulturowość, dzieci mogą uczyć się empatii w bezpośrednim kontakcie z innymi kulturami. To właśnie zadaniem nauczyciela jest, by nabywane przez dzieci kompetencje społeczne i postawy były trwałe i przyszłościowe, ponieważ będzie to miało swoje odbicie w przyszłości naszego społeczeństwa.

Bibliografia

- Królica, M. (2011). *Wielokulturowa edukacja w przedszkolach (z przykładami w wybranych krajach europejskich)*. Częstochowa: Wyd. im. S. Podobińskiego AJD.
- Sowa-Behtane, E. (2018). *Wielokulturowe przedszkole/wielokulturowa szkoła jako idealna przestrzeń dla edukacji międzykulturowej (na przykładzie przedszkoli i szkół krakowskich)*. „Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna”, nr 1 (11), s. 105–114.
- Twardzik, A. (2018), *Edukacja międzykulturowa w przedszkolu — raport z badań nauczycieli*. „Kultura i Edukacja”, nr 3, s. 218–230.